

Rapport h2019 fra utviklingsarbeid i PEL 1.trinn 5-10, campus Bergen v/May-Britt Revheim Brekke, Marianne Leikvoll Eide og Kjersti Nedland Røneid

Denne rapporten (2019/2020) er et ledd i gjennomført utviklingsarbeid på GLU 5-10, 1.trinn, over flere år, knyttet til pedagogikkstudiet (PEL)¹.

Aktiv deltakelse i pedagogikkstudiet i lærerutdanningen

Aktiv deltakelse i undervisnings- og læringsaktiviteter ses på som en pedagogisk forutsetning for at læring skal kunne skje. Studenter betraktes ikke i dag som passive mottakere av overført kunnskap. Ifølge Meld. St. 16 (2016–2017) viser forskning at studentaktive læringsformer har gitt gode resultat. *Gode* læringsaktiviteter kjennetegnes ved at det legges opp til dialog mellom studenter og faglærere, og aktiv refleksjon over det som skal læres. Gjennom engasjement i slike læringsaktiviteter kan avanserte forståelsesnivå nås, og evne til aktiv bruk av kunnskap, og kritisk og analytisk problemløsning utvikles. I en fellestekst for alle lærerutdanningene (Uhr.no) blir det vektlagt at: «Studentane skal oppleve at dei er ansvarlege deltakarar i sin eigen læring og utvikling, og dei skal vere involvert i det akademiske fellesskap».

Det å være deltaker i en situasjon innebærer ikke nødvendigvis *aktiv* deltakelse. For eksempel vil ikke krav om obligatorisk deltakelse i seg selv medføre aktiv medvirkning fra studentenes side (Michelet & Eri, 2016). Fysisk tilstedeværelse kan også innebære *passiv* deltakelse, uten engasjement eller involvering. Det som skjer i konteksten vil da prelle av, og det er lite sannsynlig at læring vil skje. Aktiv deltakelse, for eksempel gjennom dialogiske arbeidsmåter, må til for å sette både mentale og konkrete handlingsprosesser i gang. Begrepet aktivitet rommer både tankehandlinger og fysiske handlinger, men handlinger starter alltid i tanken (Bygstad, 2017). Dette er nært knyttet til vårt begrepsrepertoar, altså den forståelsen vi har av ulike pedagogiske fenomener. Gjennom bruk av språket kommer vår språkforståelse til uttrykk, og derigjennom også vår virkelighetsforståelse. For å kunne utvide vår horisont og virkelighetsforståelse er derfor aktiv deltakelse i undervisningskontekster viktig.

«Studentaktiv læring» eller «studentsentret læring» er nyere begrep som brukes for å vektlegge betydningen av at undervisning i høyere utdanning legger til rette for aktiv

¹ Rapport 2016/2017: <https://hvlopen.brage.unit.no/hvlopen-xmlui/handle/11250/2480653>

Rapport 2017/2018: <https://hvlopen.brage.unit.no/hvlopen-xmlui/bitstream/handle/11250/2480955/Rapport%2bFoU-prosjekt%2bHVL%2b17%2b18%2bStudentaktive%2bl%25C3%25A6ringsformer.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

deltakelse, engasjement, og opplevelse av mening og relevans. Bak nyordene finnes imidlertid en universell pedagogisk problemstilling, løsrevet fra tid og rom, om hvordan sette læringsprosesser i sving gjennom aktiv deltagelse, alene og i samspill med andre. Ifølge Vygotsky (1978) foregår læring og utvikling i vekselspill og samspill mellom individet og kulturen individet er en del av. Utvikling av tenkning (høyere funksjoner) skjer først mellom mennesker, deretter på det indre planet hos den enkelte. Aktiv deltagelse i læringsfellesskap vil derfor ha stor betydning for læring. De to læringsmetaforene *deltakelse* og *tilegnelse* blir ofte forstått som motsetninger mellom individualistiske og sosiale læringsperspektiver, men iflg. Sfard (1998) kan begge perspektivene gi mening knyttet til lokale kontekster. For eksempel kan det å tilegne seg kunnskap være en del av det å bli en deltaker, derfor kan de to perspektivene ikke ses på som gjensidig ekskluderende fra hverandre.

Det er derfor behov for å utvikle studentsentrerte læringsomgivelser (Student Centered Learning Environments) der det skapes rom for utfordringer både av intellektuell, relasjonell (og virtuell) natur (Damsa, C. & de Lange, T, 2019). Det dreier seg om å utvikle pedagogiske design der studentsentrering leder til deltagelse og læring, for eksempel ved å ta utgangspunkt i autentiske, realistiske situasjoner, samarbeidslæring, undersøkende aktiviteter, åpen problemløsning og kritisk tenkning. Tilrettelegging for slike læringsomgivelser kan gi hver student mulighet til å utvikle seg, på sin måte, gjennom aktiv deltagelse i omgivelsene og i relasjon til andre.

Vi trenger å utvikle kunnskap om hvordan dannelses- og læringsprosesser initieres. For å kunne utvikle gode pedagogiske design, er det også nyttig å henvende seg til dem det gjelder, studentene, angående læringsaktiviteter de er blitt kjent med gjennom studiet.

Metode

Det ble gjennomført en anonym spørreundersøkelse via SurveyXact, etter at undervisningen var avsluttet, høsten 2019. Utvalget i undersøkelsen bestod av førsteårsstudenter på grunnskolelærerutdanningen 5-10 ved Høgskulen på Vestlandet, campus Bergen. Studentene ble kontaktet via epost, gjennom læringsplattformen Canvas, hvor det var lagt ved en lenke til undersøkelsen.

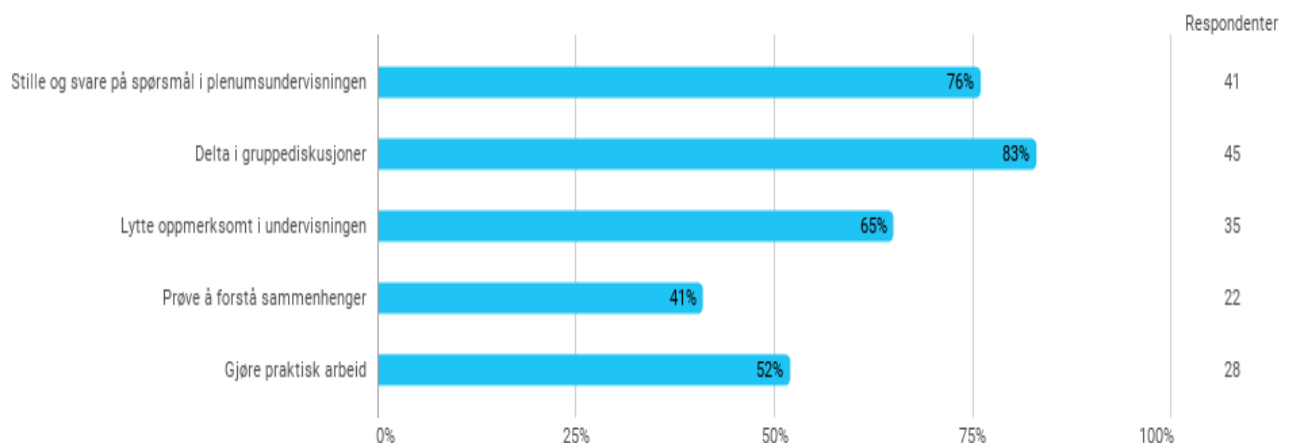
Undersøkelsen bestod av lukkede spørsmål med allerede oppgitte svaralternativer. Målet var å få tak i studentenes oppfatninger knyttet til deltagelse i pedagogikkstudiet. Kategoriene som ble benyttet var knyttet til kjente undervisningsaktiviteter i faget. Studentene kunne i de lukkede spørsmålene krysse av for flere svaralternativer. Fordelen her er at studentene ikke

trenger å rangere noen svaralternativer som mer viktige enn andre, mens ulempen kan være at det kan være vanskelig å få kjennskap til hvilke av svaralternativene som er førsteprioritet hos studentene. Resultatene blir presentert via deskriptiv statistikk, for å sammenfatte og beskrive frekvensfordelinger av studentenes svar på de ulike spørsmålene i spørreskjemaet.

Funn og analyse

A) Aktiv deltakelse i pedagogikkstudiet

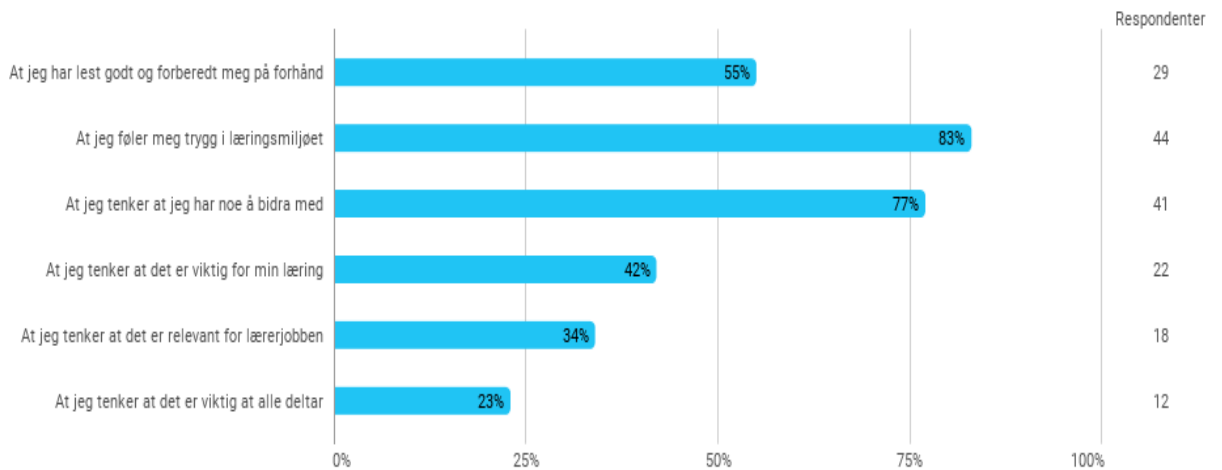
På spørsmål om hva studentene legger i det å delta aktivt i undervisningene, viser resultatet at det er særlig diskusjoner og aktivitet knyttet til spørsmål som assosieres med aktiv deltakelse i pedagogikkstudiet (figur A). Det er svaralternativene «delta i gruppediskusjoner» (83%) og «stille og svare på spørsmål i plenumundervisningen» (76%), som hyppigst er avkrysset. 65% relaterer aktiv deltakelse til oppmerksom lytting i undervisningen, mens aktiv deltakelse forstått som «praktisk arbeid» blir avkrysset av 52%. Færre enn halvparten (41%) relaterer aktiv deltakelse til det å prøve å forstå sammenhenger.

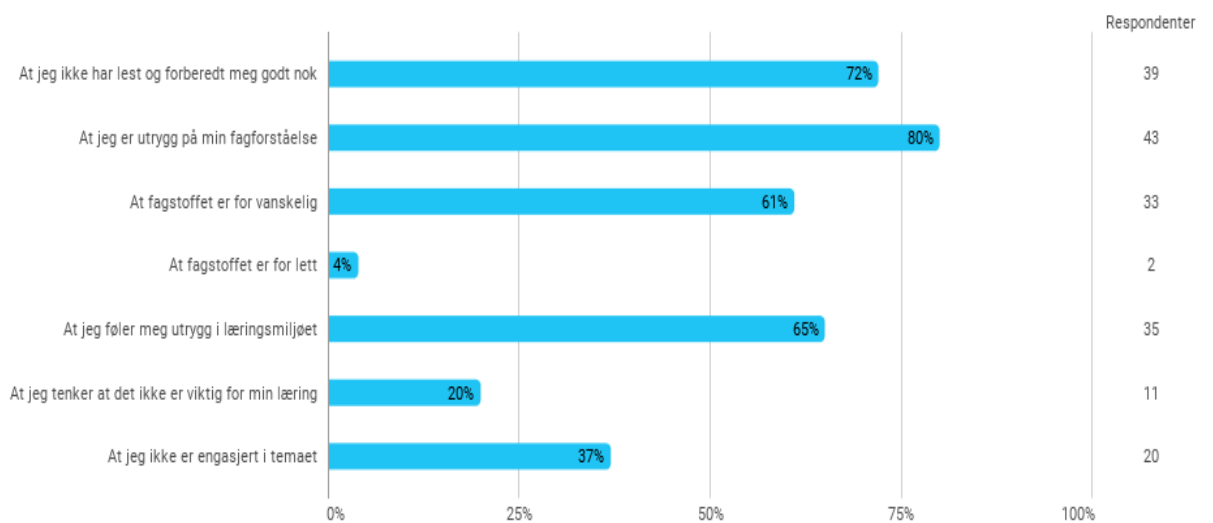
Figur A: Hva legger du i det å delta aktivt i pedagogikkstudiet?

B og C) Hva bidrar eller hindrer aktivitet?

Når det gjelder hva som bidrar til, eller hindrer, aktiv deltakelse, er det opplevelsen av trygghet som får størst uttelling (figur B og C). Trygghet i læringsmiljøet ser ut til å ha stor betydning for studentenes aktive deltakelse (83%), noe som for mange ser ut til å være relatert til å være trygg på egen fagforståelse. 80% uttrykker at det å være utrygg på egen fagforståelse kan forhindre at man deltar aktivt i undervisningen. Manglende forberedelse (72%) kan hindre deltakelse, mens opplevelse av å ha noe å bidra med (77%) bidrar til aktiv deltakelse. Under halvparten (42%) mener at det som foregår må være viktig for egen læring, mens 20% uttrykker at det kan forhindre deltakelse, om innholdet/aktiviteten ikke oppfattes som viktig for egen læring. 34% mener at det må være relevant for lærerjobben, for å delta aktivt. Kun 23% mener at det er viktig at alle deltar.

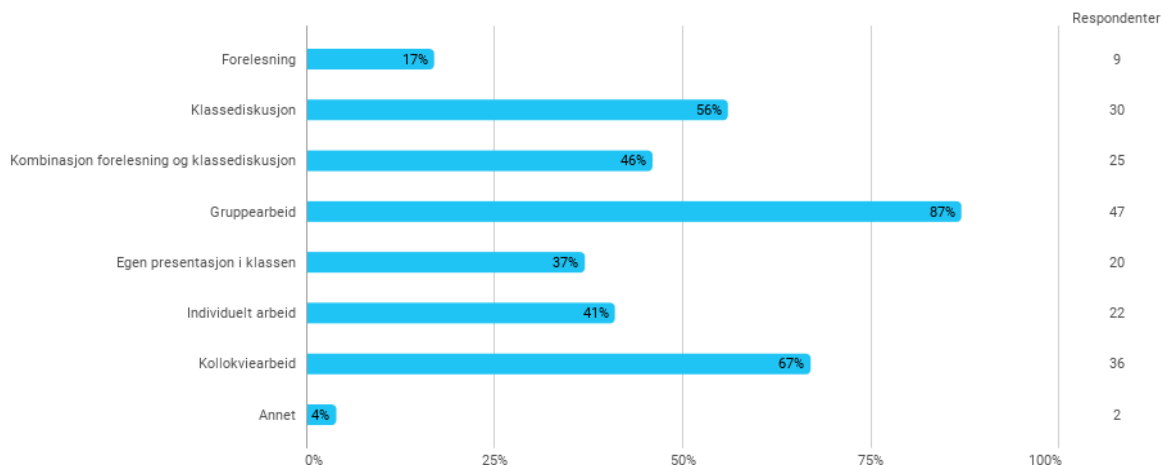
Figur B: Hva bidrar til at du deltar aktivt i pedagogikkstudiet?

Figur C: Hva kan eventuelt forhindre at du deltar aktivt?

D) Undervisningsformer som bidrar til involvering og aktivitet i undervisningen

På spørsmål om hvilke av de oppgitte undervisningsformene som bidrar til at man deltar og involverer seg i PEL-undervisningen (figur D), er det en undervisningsform som utmerker seg; 87% av studentene har svart at gruppearbeid bidrar til aktiv deltakelse og involvering, og 67% trekker fram kollokviearbeid. Disse funnene stemmer overens med funn fra diagram (figur A), hvor nettopp gruppediskusjoner ble koblet til det å delta aktivt. 56% svarer at klassediskusjon bidrar til deltakelse og involvering, og 46% trekker frem kombinasjon mellom forelesning og klassediskusjon, noe som også er i samsvar med diagram figur A, der 76% krysser av for det å stille spørsmål og svare i plenums-undervisningen, som viktig for deltakelse.

Figur D: Undervisningsformer som bidrar til at du deltar og involverer deg i PEL-undervisningen

Oppsummerende kommentar og refleksjon

Vi mener at denne studentundersøkelsen gir oss et godt grunnlag for videre utviklingsarbeid på trinnet. Det er begrensninger ved denne type småskalaundersøkelser, blant annet knyttet til valg av spørsmål (Rones, 2016), men svarene fra en såpass stor studentgruppe gir oss signaler og nyttig informasjon som det er verdt å ta med seg når vi planlegger for undervisning som kan fremme aktiv deltakelse blant studentene.

Vi har merket oss at tilrettelegging for samtale/diskusjoner særlig i grupper, men også i hel klasse har betydning. Vi ser også at arbeid i kollokviegrupper, hvor vi som faglærere utarbeider oppgaver, men hvor selve arbeidet organiseres av studentene selv, bidrar til aktiv deltakelse og involvering i studiet. Videre ser vi at opplevelse av egen faglige trygghet, det å ha noe å bidra med, og trygghet i læringsmiljøet har betydning for mange. Det gjenstår for oss å undersøke hvordan undervisningen kan utformes slik at behovet for diskusjoner/samtaler knyttet til pedagogiske tema kan innfris, samtidig som den kan støtte godt opp under faglig utvikling og åpen diskurs i et godt læringsmiljø.

Videre er det interessant, særlig med tanke på lærerstudentenes yrkesvalg, at relativt få (27%) vektlegger at det er viktig at alle deltar, og at ikke flere enn (34%) vektlegger at relevans for lærerjobben kan bidra til å fremme deltakelse.

Vi har undersøkt forhold ved deltakelse i pedagogikkundervisning på en systematisk måte, og undersøkelsen har derfor en egenverdi i vårt utviklingsarbeid. Spørreundersøkelsen kan også fungere som en pilotundersøkelse for kvalitative dybdeintervju, der lærerstudenter får utdype sine oppfatninger om aktiv deltakelse og involvering i pedagogikkundervisningen.

Litteratur

- Bygstad, A. (2017). Pedagogikk som språk. I Sæverot, H., & Werler, T. (2017). *Pedagogikkens språk : Kunnskapsformer i pedagogikkvitenskap*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Damşa, C. & de Lange, T. (2019). Student-centred learning environments in higher education. *Uniped (Lillehammer)*, 42(1), 9-26.
- UHR.NO (2018). Felleskapittel – nasjonale retningslinjer for lærarutdanningane. Hentet 11.02.2021 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-16-20162017/id2536007/>
- Meld.St.16 (2016-2017). *Kultur for kvalitet i høyere utdanning. Tilråding fra Kunnskapsdepartementet 27. januar 2017*. Kunnskapsdepartementet. Hentet 11.02.2021 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-16-20162017/id2536007/>
- Michelet, S. & Eri, T. (2016). Casebasert dialogseminar - Studentkultur, læring og danning i grunnskolelærerutdanninga. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 100(3), 161-179.
- Roness, D. (2016). Aksjonsforskning og kvantitativ metode. I Ulvik, M., Riese, H., & Roness, D. (2016). *Å forske på egen praksis: aksjonsforskning og andre tilnæringer til profesjonell utvikling i utdanningsfeltet* (p. 243). Fagbokforlaget
- Sfard, A. (1998). On Two Metaphors for Learning and the Dangers of Choosing Just One. *Educational Researcher*, 27(2), 4-13.
- Vygotsky, L. (1978). *Mind in Society*. Cambridge: Harvard University Press.